

Förhör med barn
Förhör med vuxna som har osynliga
funktionsnedsättningar
– handledning för polis och åklagare vid
planering och genomförande

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg
Polismyndigheten, Utvecklingscentrum Väst
Polismyndigheten, Utvecklingscentrum Mitt
Oktober 2018

Polisen

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Syftet med handledningen.....	4
1.2	Avgränsningen till barn och vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar	5
1.3	Vad baseras handledningen på?	5
2	Inledning och planering av ärendet.....	7
2.1	Barn.....	7
2.1.1	Inhämtande av information till samrådet	7
2.1.2	Utredningsåtgärder före förhör	8
2.2	Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar	9
2.2.1	Utredningsåtgärder före förhör	9
3	Planering och förberedelse inför förhör.....	10
3.1	Barn.....	10
3.1.1	Förhöret.....	10
3.1.2	Paus	12
3.1.3	Hjälpmedel	13
3.1.4	Mottagandet	13
3.1.5	Miljön i väntrummet.....	13
3.1.6	Miljön i förhörsrummet.....	14
3.1.7	Kallelse av barn	14
3.1.8	Tolk.....	15
3.2	Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar	15
3.2.1	Kallelse av vuxna.....	16
3.2.2	Tolk.....	17
3.3	Medföljande vid förhör	17
4	Genomförande av förhör.....	18
4.1	Barn.....	18
4.1.1	Inledande åtgärder.....	18
4.1.2	Tolk.....	18
4.1.3	Förhöret.....	19
4.2	Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar	22
	Personer med autism eller högfungerande autism	22
	Personer med ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) och ADD (Attention Deficit Disorder).....	23

	Personer med intellektuell funktionsnedsättning.....	24
	4.2.1 Tolk.....	24
5	Planering och information efter förhöret	25
	5.1 Efter förhör med barn	25
	5.2 Flera förhör.....	26
	5.3 Efter förhör med vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar	26
	5.4 Information till vårdnadshavare	27
	5.5 Information till medföljande	27
6	Avslutning av ärendet	28
	6.1 Barn.....	28
	6.2 Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar	28
	6.3 Dokumentation i ärenden där videoförhör hållits	28
7	Referenslista	30
8	Bilagor	33
	8.1 Underrättelse till barn om att förundersökningen läggs ned (åklagarens blankett).....	33
	8.2 Information gällande att ditt/ert barn har varit på ett förhör	35

1 Inledning

1.1 Syftet med handledningen

Syftet med denna handledning är att ge praktiskt inriktad vägledning för planering och genomförande av förhör med barn samt vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar. Handledningen har fokus på ett antal praktiska frågor och utgör inte någon vetenskaplig översikt. I handledningen betonas särskilt vikten av att vara flexibel och lyhörd vid förhöret.

I en rättslig tillsyn¹ som genomfördes under 2015-2016 och avsåg videodokumenterade målsägandeförhör med barn i förundersökningar som inte lett till åtal, konstaterades att vissa brister var vanligt förekommande. En stor andel av förhören var långa i förhållande till barnens ålder och utveckling, förhørsledarna var i vissa fall alltför manualstyrda och inte tillräckligt lyhörda gentemot barnet. Det förekom att förhørsledaren avbröt barnet för att redogöra för grundreglerna när barnet redan börjat berätta om det förhöret skulle avse. Vidare var åklagarnärvaron vid de granskade förhören generellt låg. En annan slutsats som drogs i granskningen var att man borde ha övervägt att ställa en slutent eller ledande fråga i försök att föra förhöret framåt i de ärenden där man misslyckades med att närma sig de omständigheter som gjort att misstanke om brott uppkommit. Särskilt påtagliga blev problemen när det var fråga om de yngre barnen (ca tre till sju år).

En dialog mellan Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten inleddes om de iakttagelser som gjorts och slutsatser som dragits vid tillsynen.

På det näraliggande området, förhör med vuxna med olika former av funktionsnedsättningar, visade det sig i stort sett helt saknas stöd inom såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten. I de fall det uppmärksammas att den som ska höras har någon intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som medför att förhöret behöver videodokumenteras, hålls det oftast av en barnförhørsledare. Det har ibland hänt att den som förhörts inte blivit bemött och behandlad som en vuxen och att hänsyn inte tagits till funktionsnedsättningen i sig.

Dialogen utmynnade i ett mellan Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg och Polismyndigheten, Utvecklingscentrum Mitt och Utvecklingscentrum väst gemensamt projekt² för att ta fram ett metodstöd. En gemensam arbetsgrupp tillsattes för att genomföra projektet. Förutom denna handledning kommer en rapport³

---

¹ Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, tillsynsrapport 2016:2, Kvalitet i barnförhör – kartläggning av tillgången på barnförhørsledare och organisationen kring barnförhör samt granskning av barnförhör i överprövningsärenden.

² Åklagarmyndigheten, ÅM2107-1391, Projektplan Förhör med barn och vuxna med intellektuella och vissa neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

³ Förhörsmetoder och studiebesök – en bakgrundsrapport till handledningen Förhör med barn Förhör med vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar, Åklagarmyndigheten.

som innehåller korta redogörelser för ett antal förhörsmetoder och de studiebesök arbetsgruppen i projektet gjort i Norge och USA att publiceras längre fram.

1.2 Avgränsningen till barn och vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar

Med barn avses personer upp till 18 år om inget annat anges. Det är främst barn under 15 år som avses i handledningens råd om planering och genomförandet av förhör då det är för denna grupp som videodokumentation av förhöret under förundersökningen normalt ersätter en personlig inställelse i domstolen. Även om handledningen i denna del avser främst yngre barn kan den naturligtvis användas vid förhör med de äldre barnen i kategorin 15-18 år. Det gäller i synnerhet barn med osynlig funktionsnedsättning.

Projektet har vidare begränsats till att avse vuxna med autism eller högfungerande autism, ADHD och ADD, samt intellektuella funktionsnedsättningar.⁴

I första hand är det barn och vuxna som målsägande som avses i handledningen men i valda delar kan den även användas vid förhör med utpekad gärningsperson eller vittnen. Detta gäller främst genomförandet av förhöret (avsnitt 4).

1.3 Vad baseras handledningen på?

Målsättningen är att de råd och tips som lämnas i handledningen på området förhör med barn så långt möjligt ska vara väl förankrade i forskning eller beprövad erfarenhet i form av att dessa är erkänt goda arbetssätt och praktiskt tillämpas i Sverige eller utomlands.

Arbetsgruppen från Utvecklingscentrum Göteborg, UC Mitt och UC Väst som utarbetat handledningen har haft fokus på den förhörsmetod som idag tillämpas i Sverige (NICHD)⁵ men också på ett antal av de förhörsmetoder som tillämpas i Norge, Finland och i USA. Därutöver har arbetsgruppen särskilt tittat på miljön i förhørs- och väntrum. Det har också varit ett mål att i handledningen få in ett tydligt barnperspektiv och att beakta Barnkonventionen, däribland barnets rätt till information, medbestämmande och rätt att komma till tals.

Arbetet tog sin start i en genomgång av material om NICHD samt ett antal andra förhörsmetoder. Kartläggningen av vilka förhörsmetoder som kunde vara värdefulla att närmare ta del av ledde till studiebesök i Norge och USA. Studiebesöket på Kripas⁶ i Oslo syftade till att få mer information om den metod kallad sekventiell

---

⁴ För mer information om autism eller högfungerande autism, ADHD och ADD, samt intellektuella funktionsnedsättningar se www.kunskapsguiden.se och Rånet, ämnessidan Brottsoffer och bemötande.

⁵ The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol

⁶ Politiet, Kripas – den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet.

förhörsmetod som Kripos utvecklat för i första hand yngre barn och för barn och vuxna med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. I samband med detta gjordes även studiebesök på Statens Barnehus i Oslo. Det studiebesök som gjordes vid National Children's Advocacy Center (NCAC) i Huntsville, USA hade som främsta syfte att ta del av förhörsmetoden Extended Forensic Interview (EFI) och det underlag i form av forskning och erfarenheter som fanns men också för att titta närmare på det praktiska arbetet vid det lokala Childrens Advocacy Center. Denna verksamhet startade 1985 och har stått modell inte bara för Childrens Advocacy Center i USA utan även för det isländska barnahuset. Dessa har sedan inspirerat barnahusrörelsen i de övriga nordiska länderna. I slutskedet av projektet har studiebesök gjorts på Barnahus i Linköping vilket varit i funktion sedan 2005.

Arbetsgruppen har under projekttiden träffat ansvariga för polisens barnförhårsutbildning, juristen Erik Norrman och professorn Ann-Christin Cederborg. Syftet var att få närmare information om och få diskutera innehållet i dagens barnförhårsledarutbildning. Därutöver har projektgruppen tagit del av artiklar och informationsmaterial från Barnahus i Linköping, Barnahus Stockholm och andra svenska barnahus.

Arbetsgruppen har vidare träffat docenten Sara Landström och doktoranderna Emelie Ernberg och Mikaela Magnusson i CLIP-gruppen⁷ vid Göteborgs universitet ett flertal gånger bland annat för att ta del av den forskning som bedrivs på den norska metoden sekventiell förhörsmetodik och för att diskutera annan forskning som berör den svenska barnförhårsmetodiken. Sara Landström, Emelie Ernberg och Mikaela Magnusson har även lämnat synpunkter på handledningen i sin helhet.

Någon forskning eller några vedertagna arbetssätt vad gäller förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar har arbetsgruppen inte kunnat finna. Handledningen har därför i denna del baserats på undervisningsmaterial från Polismyndigheten. Innehållet har granskats av leg. psykolog Carl Olverin.

Det finns väl fungerande rutiner kring många av de delar som tas upp i denna handledning på många håll i landet. Några av de rutiner som finns på olika svenska barnahus, exempelvis avseende information, har hänvisats till i handledningen för att tjäna som "inspirationsmaterial" för de barnahus och samverkansgrupper som ännu inte har tagit fram egna material.

---

⁷ Research unit for Criminal, Legal and Investigative Psychology (CLIP), Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

2 Inledning och planering av ärendet

2.1 Barn

Allmänt

Barnförhör hålls på ett barnahus om barnet hör till upptagningsområdet för något av de 35 barnahus som idag finns i Sverige. I de fall barnet inte hör till upptagningsområdet för ett barnahus hålls barnförhören på en polisstation. På en sådan polisstation finns särskild utrustning för att hålla videoförhör och möjlighet för åklagare att vara närvarande via länk.

Barnahusen har en organisation som bygger på att det finns väl fungerande samarbetsavtal, inarbetade rutiner och en tydlig rollfördelning.⁸ Det är dock viktigt att skapa rutiner för samråd och planering av barnärenden även om man inte har tillgång till ett barnahus.

2.1.1 Inhämtande av information till samrådet

På samrådet finns alltid socialtjänst, polis, åklagare samt ofta också rättsmedicin och hälso- och sjukvård representerade.⁹ Därutöver kan samrådet även omfatta andra kompetenser. Samråd är en bra och effektiv modell för att planera och koordinera olika insatser initialt kring barnet. I detta avsnitt avses planeringssamråd.

Samrådet är ett forum för planering med möjlighet till ett viktigt informationsutbyte. Exempel på uppgifter som bör ha inhämtats från socialtjänsten¹⁰:

- Har polisanmälan gjorts?
- Typ av brott, ungefärlig tidpunkt, eventuell plats för brottet
- Hur har uppgifterna om misstänkt brott uppkommit?
- Har barnet talat med någon om det inträffade? Hur har detta dokumenterats? Har barnet visat upp skador för någon? Har dessa dokumenterats?
- Namn och personnummer på målsäganden, vårdnadshavare och misstänkt
- Vilken relation har barnet till misstänkt?
- Vad finns för kännedom om barnet, familjen och misstänkt sedan tidigare?
- Finns syskon i familjen?
- Hur ser det ut med barnets boende? Om växelvis boende – vilka dagar byter barnet boende, vem bor barnet hos vilken vecka/dagar?

---

⁸ Rikspolisstyrelsen, Delredovisning av regeringsuppdrag att ta fram gemensamma nationella riktlinjer för samverkan kring barn som misstänks vara utsatt för brott.

⁹Ibid.

¹⁰ Se även Socialstyrelsen, Utreda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen.

- Var vistas barnet dagtid (skola, förskola)? Vilka tider är barnet där? Plane-
rade utflykter eller friluftsdagar?
- Har barnet flyttat? Tidigare boenden och skolor/ under vilka tider?
- Hur är relationen mellan separerade vårdnadshavare?
- Har barnet någon form av särskilt behov utifrån exempelvis funktionsned-
sättning, språksvårighet eller annat?
- Behövs tolk till barnet eller föräldrarna?

Varje deltagande bör därutöver inför samrådet göra egna kontroller i vilken ut-
sträckning man har information av intresse i det enskilda ärendet i sitt dokumentat-
ionssystem som man kan dela med sig av. Vid samrådet behöver man även se över
andra frågor som:

- När kan förhör hållas? Vilka bör närvara vid förhöret (socialtjänst/BUP/an-
nan sakkunnig)?
- Ska framställan om särskild företrädare/målsägandebiträde göras?
- Finns beredskap för att kunna höra misstänkt samma dag?
- Ska läkarundersökning bokas?
- Kan det finnas behov av stöd efter förhöret?

Ibland har en eller flera professioner kännedom om barnet och familjen sedan tidi-
gare och det finns mycket information att dela i samrådet, andra gånger vet man
nästan inget alls. Det är viktigt att i samtliga fall kartlägga vilken information man
har och vilken information som måste efterfrågas.

2.1.2 Utredningsåtgärder före förhör

Förhör med barn ska hållas skyndsamt men ofta är det viktigt att vidta vissa utred-
ningsåtgärder innan barnförhöret hålls. Det kan finnas personer (vittnen) som har
information om händelsen, exempelvis har sett att barnet visat upp en skada och
berättat om skadans uppkomst eller annars hört barnet berätta något som är av in-
tresse i utredningen.

Att hämta in information om barnet är viktigt för att förstå barnet och ger bättre
förutsättningarna för att få en bra kommunikation mellan barn och förhørsledare.
Om förhørsledaren känner till vilka personer som finns runt barnet, vad barnet an-
vänder för namn och begrepp vad avser viktiga detaljer i utredningen (exempelvis
könsdelar), vet var barnet har bott vid olika tidpunkter och vad barnet är intresse-
rad av kan onödiga missförstånd och kommunikationsmissar undanvikas. Det kan
också vara nödvändigt för förhørsledaren och åklagaren att orientera sig om hur ak-
tuella platser ser ut.

Om det finns skriftlig bevisning exempelvis journalanteckningar, sms, chatt eller
fotografier får det göras en avvägning av om bevisningen behöver eller hinner häm-
tas in innan förhöret eller om det kan avvaktas till efter förhöret.

2.2 Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar

Allmänt

En funktionsnedsättning kan ibland vara uppenbar för omgivningen men andra gånger märkbar kanske först när man kommit en bit in i en förhörssituation. Den som har en neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsnedsättning kan ibland ha fått en diagnos men ofta saknas det trots att det under utredningens gång blir tydligt att det finns någon form av funktionsnedsättning.

Om polisen vid anmälningsupptagningen uppmärksammas på att målsäganden eller annan har någon form av funktionsnedsättning bör en notering göras om det. Noteringen bör innehålla

- vem det är som lämnar uppgifterna (om det är den som själv ska höras eller om de lämnas av annan),
- vem har ställt diagnosen (sjukvården eller personen själv)
- när sattes diagnosen (om det är länge sedan kan den vara inaktuell, kan även ändras över tid)
- vad personen eventuellt själv berättat om vilken funktionsnedsättning som avses eller vilka begränsningar personen har,
- på vilket sätt denna påverkar personen och
- hur anpassningar kan behöva ske avseende kallelse, information, förhör etc.

Informationen är viktig för att kunna ge förhörspersonen ett bra bemötande, undvika onödiga missförstånd i förhörssituationen och ge förhörspersonen de bästa förutsättningarna för att kunna lämna sin redogörelse över vad som hänt.

2.2.1 Utredningsåtgärder före förhör

Inför förhör med vuxna funktionsnedsatta kan man på samma sätt som vid förhör med barn behöva inhämta viss bakgrundsinformation. Det kan avse exempelvis förhör med anmälare, stödperson eller annan med särskild kännedom om personens funktionsnedsättning, exempelvis personal på ett boende eller en arbetsplats. Det kan också underlätta om man på samma sätt som vid förberedelserna inför barnförhör inhämtar skriftlig bevisning som kan användas i förhörssituationen.

3 Planering och förberedelse inför förhör

3.1 Barn

3.1.1 Förhöret

Förhöret bör hållas så snart som möjligt och senast inom 14 dagar från anmälnings-tillfället. Skyndsamhet är viktigt då barn glömmet fortare än vuxna men också för att så långt som möjligt minska risken för att barnets uppgifter påverkas av andra personer.¹¹ Det är också viktigt för att barnet ska kunna påbörja eventuell behandling.

Åklagaren har det yttersta ansvaret för förundersökningen och för hur den bedrivs. Planeringen av barnförhöret och hur det ska genomföras, bör med hänsyn till dess roll som central bevisning göras gemensamt av förhørsledaren och förundersök-ningsledaren med utgångspunkt från den information som finns i anmälan och som erhållits vid ett samråd. Det är viktigt att förundersökningsledare och barnförhørs- ledare innan förhöret diskuterar vilka alternativa förklaringar som kan finnas till det som framkommer i anmälan.¹²

Beroende på vilket brott som misstanken avser och barnets utvecklingsnivå och eventuella funktionsnedsättningar bör planeringen omfatta:

- Planera för att ställa frågor om hur uppgiften framkommit. Vad finns det för skäl för att misstanken framkommit? Finns andra alternativa förklaringar? Formulera frågor för att utreda alla realistiska alternativa förklaringar.
- Hur ska frågorna utformas med tanke på barnets ålder, vad vi vet om barnets språkliga förmåga, namn på viktiga personer och aktuella kroppsdelar? Är det exempelvis med hänsyn till barnets ålder och utveckling möjligt att förvänta sig att barnet kan svara på frågor om antal och tid (se tabellen nedan)?
- Hur lång tid bör de olika faserna i förhöret få ta?
- Den eller de pauser som kan behövas och syftet med dem.

---

¹¹ Larsson A m.fl. "Children's recall and the cognitive interview: Do the positive effects hold over time?" *Applied Cognitive Psychology* 17 s. 203-214 även Roos af Hjelmsäter, E. "Children's memory reports: The effect of co-witness influence Doctoral dissertation".

¹² För betydelsen av att utreda alternativa hypoteser och motverka konfirmeringsbias, se Korkman, J m.fl. "Child Forensic Interviewing in Finland: Investigating Suspected Child Abuse at the Forensic Psychology Unit for Children and Adolescents" i *Collaborating against child abuse*, s. 145-164 samt även 23 kap. 4 § 1 st. rättegångsbalken om skyldigheten av att bedriva förundersökningen objektivt.

- Vilken strategi ska man välja eller vad ska man göra om barnet inte följer med i övergången från kontaktfas/förtroendebyggande fas till substantiell fas?
- Vilken strategi kan vara lämplig om barnet inte lämnar information på öppna frågor/invitationer av typen berätta om/ berätta mer om för att sedan gå över till specifika frågor (vem, vad, var, när, hur)?
- I vilken utsträckning kan vem/vad/var/när/hur- frågor användas och i vilket skede under förhöret? Det är enligt NICHD-protokollet tillåtet att gå från öppna frågor/invitationer till specifika frågor men det är viktigt att därefter återgå till öppna frågor.
- Ledande frågor ska så långt som möjligt undvikas men planera in vad som ska ske om barnet inte berättar om det misstänkta brottet? Ska en ledande fråga då få ställas? Hur bör den då vara formulerad? Även där är det viktigt att återgå till och följa upp med öppna frågor om ledande fråga ställts.
- Vid förhöret ska inte suggestiva frågor och påståenden användas. Särskilt yngre barn och personer med funktionsnedsättningar är känsliga för suggestioner.¹³
- Om man inte redan har en rutin för hur man ska göra om det skulle uppstå en situation där förhöret behöver avbrytas från medhörningsrummet bör planeringen även omfatta detta.

RIKTLINJER FÖR ÅLDERANPASSADE FRÅGOR I BARNFÖRHÖR						
Grönt visar att barn i den åldern vanligen kan svara på den typen av frågor						
Gult visar att något barn i den åldern kan ha kapacitet att svara på den typen av frågor						
KONKRET			⇨	ABSTRAKT		
Ålder	Vem	Vad	Var	Hur	När	Antal
3						
4						
5-6						
7-8						
9-10						

Allison M. Foster, Ph.D., Assessment & Resource Center, Columbia, SC, 2015 (med anpassning till nordiska förhållanden av Statens Barnehus, Norge och UC Göteborg)

¹³ Cederborg, A-C m.fl. Att Intervjua barn med intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder, s. 43 f.

En planering kan aldrig omfatta alla de situationer som kan uppkomma. Åklagarens närvaro är därför viktig även om planeringen inför förhöret är väl genomtänkt.

Det är viktigt att åklagare har god kännedom om den metod som används i Sverige samt grundläggande kunskaper i utvecklingspsykologi och minnets funktioner.

3.1.2 Paus

Under förhöret bör man ta en ordentlig paus där även barnet lämnar förhørsrummet. Syftet är att ge barnet möjlighet till återhämtning och förhørsledaren möjlighet till avstämning med åklagaren och övriga aktörer i medhörningsrummet.¹⁴ Det är viktigt att på förhand planera för vad barnet får göra i pausen och vem som ska vara med barnet. I vilket skede man ska ta paus bör planeras på förhand men det är viktigt att vara flexibel beroende på vad som händer under förhöret. Detta utesluter naturligtvis inte att man därutöver tar kortare pauser vid behov för att exempelvis gå på toaletten.

Barnet bör i inledningen av förhöret få informationen om hur förhöret är upplagt och att det blir en paus. Planera därför också vilken information barnet ska få och hur den ska formuleras. Till exempel "Först ska vi lära känna varandra lite och öva på att svara på frågor, sedan ska vi prata om hur du har det hemma och sedan ska du få gå ut till NN och få lite mellanmål, sedan ska vi prata lite till och sedan är det slut".

För yngre barn vilka har kort uppmärksamhetsspann är det särskilt viktigt med en riktig paus där barnet kan få koppla av, få något att dricka, kanske ett litet mellanmål och att gå på toaletten.

För förhørsledaren, åklagaren och övriga som följer förhöret från medhörningsrummet ger en sådan paus möjlighet att, utan den stress som nu präglar de korta pauser som tas innan barnförhör avslutas, utvärdera hur förhöret fungerar, om det är nödvändigt att ändra inriktning av förhöret, vid behov gemensamt formulera när-, var-, hur-frågor, planera kompletterande åldersanpassade frågor etc. Är det dags att avsluta förhöret och fortsätta en annan dag?

Rekommendationen att barnet ska få lämna rummet när man väljer att ta paus i förhöret lämnas mot bakgrund av de positiva erfarenheter man har i Norge av sekventiell förhörsteknik där kontaktfasen följs av en längre paus med mellanmål för barnet innan man kommer över i den substantiella fasen.

---

¹⁴ Det finns även en fältstudie (NICHD) som visar att barn berättar mer (ny) information efter en kortare paus Hershkowitz, I., & Terner, A. "The effects of repeated interviewing on children's forensic statements of sexual abuse", 2006, *Applied Cognitive Psychology* 21

3.1.3 Hjälpmedel

I den första kontaktskapande fasen kan det vara möjligt att använda olika hjälpmedel t.ex. pussel, papper och pennor för att göra något gemensamt och skapa bra förutsättningar inför den substantiella fasen. Barnet kan exempelvis rita hur det bor och vilka som finns i familjen. Det är viktigt att den kontaktskapande fasen leder till att barnet känner att det bemästrar situationen och känner sig tryggt.¹⁵ Även i den substantiella fasen kan det vara möjligt att använda papper och penna och låta barnet rita för att beskriva en plats eller föremål. Man måste dock tänka igenom vad man ska använda och syftet med det.

Användningen av nallar och anatomiska dockor har inget stöd i forskningen och ska undvikas.¹⁶ Ibland förekommer olika former av kommunikationsstöd såsom, bildstöd, känslkort och olika dataprogram. Dessa kan i vissa fall användas i den kontaktbyggande fasen men bör undvikas i den substantiella fasen av förhöret, då man har konstaterat att det behövs mer forskning för att se hur olika typer av hjälpmedel påverkar barns berättelse.¹⁷

3.1.4 Mottagandet

Bestäm vem som ska möta barnet när det kommer till barnhuset eller förhørslokalen. Det kan vara lämpligt att den förhørsledare som ska hålla förhöret också är den som möter upp barnet. På så vis möter barnet direkt den person som barnet ska knyta kontakt med och få förtroende för. Det innebär också att barnet möter så få nya vuxna som möjligt. Barnet bör få se lokalerna, förhørsrummet och kamerorna innan förhöret. Barnet får sedan möjlighet att sitta ned en stund och smälta intrycken innan förhöret börjar.

3.1.5 Miljön i väntrummet

Väntrum bör utformas så att det fungerar för barn i olika åldrar om det inte finns möjlighet att ha olika väntrum för olika åldersgrupper. Det är viktigt att väntrummet inte innehåller alltför mycket intressanta leksaker. Det riskerar att göra barnet mera intresserat av att leka i väntrummet än att följa med in i förhørsrummet och även att vilja avbryta förhöret för att gå tillbaka till leken som påbörjats.

Används samma väntrum även för äldre barn och tonåringar bör man tänka på att det ska kunna passa alla och även av den anledningen ska inte leksaker ständigt ligga framme utan dessa ska kunna tas fram vid behov och efter intresse.

---

¹⁵ Langballe, Å m.fl. "Sequential interviews with Preschool Children in Norweigan Barnahus" i *Collaborating against child abuse*, s. 174 ff.

¹⁶ Poole DA och Bruck ME "Divining testimony? The impact of interviewing props on children's reports of touching", *Development Review* 32, 2012, s.165-180 och Pipe, M-E och Salmon K, "Dolls, drawing, body diagrams, and other props: Role of props" i Kuehnlé, Kathryn & Connell, Mary. (red.) *The evaluation of child sexual abuse allegations. A comprehensive guide to assessment and testimony*, John Wiley & Sons. New Jersey, Hoboken, 2009.

¹⁷ Newlin, C, m.fl., "Child Forensic Interviewing: Best practices" *Juvenile Justice Bullentin*, s. 2-12, September 2015.

3.1.6 Miljön i förhørsrummet

Det är fördelaktigt om man har möjlighet att anpassa förhørsrummet efter barnets ålder och förutsättningar. Främst är det viktigt att barnet sitter så att man ser och hör barnet på ett bra sätt. Vid förhör med yngre barn kan man behöva undvika stora möbler som små barn glider ur eller riskerar tippa. Om möbleringen är anpassad så att barnet sitter bra ökar det möjligheten att även ett mindre barn sitter stilla. Ofta kan dock ett förhör genomföras även om barnet går runt i rummet eller gömmer sig bakom möbler.

Tonåringar varken vill, eller känner sig bekväma med, att höras i en miljö anpassad för små barn. Det är därför viktigt att man väl tänker igenom vilken möblering man väljer och varför.

Tänk också på att för barn med tvångssyndrom och exempelvis autismspektrumstörning kan det vara obehagligt att sitta på det så ofta använda fårskinnet som finns i många förhørsrum.

3.1.7 Kallelse av barn

Barnet kallas till förhör genom den som förordnats som särskilde företrädare för barnet¹⁸. Har den andre vårdnadshavaren förordnats att ensam ta tillvara barnets rätt enligt 2 § lagen om särskild företrädare går kallelsen till denne.¹⁹

Barn inställs vanligtvis till förhör genom vårdnadshavare eller särskild företrädare tillsammans med en trygghetsperson. Både barnet och den medföljande trygghetspersonen behöver information om vad som ska hända.

Barnet har rätt till en anpassad information om vart man ska och vad som ska ske. Barnet bör informeras om att man ska åka till barnahus och att barnet där ska få träffa någon från polisen, vem det är och för att prata om hur man har det hemma (eller den plats barnet annars misstänks ha blivit utsatt för ett brott). Det är viktigt att betona att det inte handlar om att barnet gjort något fel. Det är direkt olämpligt att förespegla barnet att man ska på en utflykt och göra något trevligt. Informationen om vart man ska och vad som ska hända bör lämnas till barnet, i närvaro av trygghetspersonen, av den som kommit för att föra eller följa med barnet till förhöret.

I uppgiften för den advokat eller biträdande jurist som förordnats som särskild företrädare för barnet ingår att göra en bedömning av om man ska tillåta förhör och andra utredningsåtgärder som planeras, exempelvis läkarundersökning. I propositionen²⁰ förutsätts att den särskilde företrädaren sammanträffar och samråder med barnet men också att den särskilde företrädaren samarbetar med daghem eller skola

---

¹⁸ Prop.1998/99:133 Särskild företrädare för barn, s. 44

¹⁹ Se även Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, Handläggning av ärenden gällande övergrepp mot barn, s. 21-22

²⁰ A prop. s. 31

för att kunna göra denna bedömning på ett bra sätt. I praktiken är det sällan möjligt att ta kontakter på förhand. Det är därför angeläget att den särskilde företrädaren kommer till förskola eller skola i samband med att barnet ska åka till förhöret och där bekantar sig med barnet för att få underlag för sitt beslut och för att informera barnet.²¹ Att berätta vad den barnförhørsledare heter som barnet ska träffa och att kanske också visa en bild på denne och på barnahus, exempelvis på den egna telefonen, kan underlätta för barnet. Enligt barnförhørsledare vid Kripos i Oslo har man där goda erfarenheter av detta. Det är däremot olämpligt att skicka sådan information till barnets telefon då denna kan vara övervakad av och kontrolleras av barnets vårdnadshavare.

3.1.8 Tolk

Det är viktigt att i samband med att tolk bokas informera om att det är ett barn som ska höras samt att det är ett krav att översättningen ska ske ordagrant. I möjligaste mån bör det vara en auktoriserad rättstolk som kan vara personligen närvarande vid förhöret. Lämna gärna sådan information om barnet som kan vara viktig för tolken att känna till så att tolken kan förbereda sig. Viktig information kan exempelvis vara att det finns någon form av funktionsnedsättning eller vilka ord barnet använder för personer och olika kroppsdelar om det är känt.

Tolken ska också informeras om att inte bryta in under förhöret om det uppstår en tystnad då det kan störa minnesprocessen hos barnet. Det finns inte så mycket forskning om hur tolkningen påverkar intervjuer med barn. Den som finns tar främst sikte på asylprocess och andra samtal inom offentlig service såsom hälso- och sjukvård.²²

3.2 Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar

Har det inför förhöret kommit fram att den som ska höras har en funktionsnedsättning bör det särskilt övervägas hur dokumentationen av förhöret ska ske. Som regel bör förhöret videodokumenteras.²³

I ärenden av så kallad enkel beskaffenhet där polisen är förundersökningsledare bör denne i förundersökningsprotokollet eller på annat sätt fästa åklagarens uppmärksamhet på att det finns person i ärendet som har en funktionsnedsättning. Det bör

---

²¹ Se även Advokatsamfundets promemoria "Advokatens uppdrag för svaga eller utsatta klienter" om advokatens uppdrag som särskild företrädare för barn.

²² Nilsen, AB, "Interpreted communication with children in Public-Sector Services", *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, vol. 7, no. 3, 2015, s. 121-129 och Keselman O(m.fl.), "Asylum-seeking minors in interpreter-mediated interviews: what do they say and what happens to their responses?" *Child & Family Social Work*, vol. 15, no. 3, augusti 2010, s. 325-334.

²³ Av 23 kap. 21 b § rättegångsbalken framgår att vid bedömningen av om förhöret bör dokumenteras genom ljud och bildupptagning ska brottets beskaffenhet, utsagens förväntade betydelse och den hördes personliga förhållanden särskilt beaktas.

också framgå på vilket sätt detta yttrat sig och, om möjligt, på vilket sätt den personen kan behöva hjälp och stöd. Det kan som förundersökningsledare i dessa fall finnas skäl att närvara vid förhöret. Det gäller i synnerhet vid de förhör där man kan anta att målsäganden inte kommer att kunna höras personligen i domstol.

Målsäganden som har en funktionsnedsättning har ofta större behov av stödet från ett målsägandebiträde än som annars är fallet. Om utredningen gäller ett brott där målsägandebiträde inte förordnas regelmässigt bör dokumentation av funktionsnedsättningen finnas med vid framställan om förordnande för att domstolen ska kunna göra en korrekt prövning av behovet.

Enligt 13 a § 3 st förundersökningskungörelsen (1947:948) (FUK) ska målsäganden så snart som möjligt informeras om bland annat reglerna om stödperson i 20 kap 15 § och 23 kap 10 § rättegångsbalken. Bestämmelsen tar huvudsakligen sikte på stödpersons rätt att närvara vid förhör och rättegång.

Om funktionsnedsättningen är av sådan art och omfattning att målsäganden inte kan höras personligen i domstolen och målsägandeförhöret videodokumenteras för att användas i domstolen måste man också iaktta vad som följer av artikel 6 i Europakonventionen (EKMR) om bland annat rätten till en rättvis rättegång.²⁴ Om en vuxen med funktionsnedsättning inte kan eller bör inställa sig personligen för förhör i domstolen får därför samma rekommendationer som gäller för förhör med barn tillämpas vid planering och videodokumentation av målsägandeförhöret. I likhet med vad som gäller vid barnförhören måste vidare den som är misstänkt och dennes försvarare ges möjlighet att ta del av det videodokumenterade målsägandeförhöret och vid ett nytt förhör få kompletterande frågor ställda till målsäganden genom förhørsledaren. Även det kompletterande förhöret ska videodokumenteras.

Den omständigheten att förvararen har beretts tillfälle till att ställa kompletterande frågor ska vidare dokumenteras i förundersökningen.²⁵

3.2.1 Kallelse av vuxna

För den som har en osynlig funktionsnedsättning kan det vara svårt att ta till sig information. Vissa kan ha lättare med skriftlig, andra med muntlig information. Det viktigaste är att informationen är kortfattad, lättförståelig och den får gärna upprepas.

Om det inför förhöret har uppmärksammats att den som ska höras har en funktionsnedsättning kan det vara lämpligt att först skicka en skriftlig kallelse som sedan följs upp med en muntlig (eller tvärt om). Det kan också vara lämpligt att ta hjälp av eventuellt stödboende eller kontaktperson för att förmedla kallelsen och vad den innebär.

Tänk noga igenom vilken information som behövs. Vem är det som ska vara förhørsledare? Kanske skicka med en bild på denne? Hur lång tid kan det komma att

---

²⁴ Se även Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Malmö, RättsPM 2012:5, Artikel 6 i Europakonventionen – Rätten till en rättvis rättegång ur ett praktiskt åklagarperspektiv.

²⁵ Se även avsnitt 6.3 om dokumentation.

ta? Finns möjlighet att ta med en stödperson? Var kan jag vända mig om jag har frågor?

3.2.2 Tolk

När tolken bokas bör information som kan påverka hur tolkningen ska utföras lämnas så att tolken kan förbereda sig inför uppdraget. Se även 3.1.8.

3.3 Medföljande vid förhör

En för barnet känd och trygg person bör följa barnet till förhöret. Om det inte är en förälder som ska följa med bör en annan person barnet känner och har förtroende för följa med, en trygghetsperson. Det kan exempelvis vara en personal från förskola eller skola som följer med. En trygghetsperson som följer med bör få viss information för att kunna möta barnets frågor på bästa sätt. Även om förundersökningssekretess råder så kan man lämna grundläggande praktisk information och kanske svara på ungefär hur lång tid det kan komma att ta, vart man ska, vem man ska träffa etc. Vidare bör trygghetspersonen få information om sin egen roll.

Om den ena vårdnadshavaren har förordnats enligt 2 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn att ensam ta till vara barnets rätt under förundersökningen och rättegång är det normalt denne som följer med barnet till förhör i sällskap med målsägandebiträdet. Man kan förutsätta att målsägandebiträdet lämnar den information som vårdnadshavaren har behov av. Om det har tagits fram skriftlig information riktad till en trygghetsperson kan det vara bra att även låta en medföljande förälder få denna.

Vuxna med osynlig funktionsnedsättning har rätt att ha en stödperson med sig. Det är viktigt att en stödperson i likhet med vad som gäller för en trygghetsperson får information så denne själv kan känna sig trygg i vad som kommer att hända och på bästa sätt kan möta frågor och eventuell oro från den som ska höras. Om stödpersonen ska höras som vittne får denne inte sitta med vid målsägandeförhöret.

Väl på plats för förhöret bör även en medföljande person få information om praktiska saker som hur det är tänkt att gå till, var man kan vänta, var toalett finns etc. Man bör även ge någon information om hur pausen går till, var man kan uppehålla sig, vad man kan göra, vad man kan prata om då eller vad man bör undvika att prata om.

Även om många Barnahus idag har en hemsida med information bör man ha någon form av anpassat informationsmaterial som man kan dela ut till respektive trygghetsperson, vårdnadshavare och stödperson.²⁶

---

²⁶ Exempelvis Barnahus Linköping har på sin hemsida (barnahuslinkoping.se) informationsmaterial man kan ta del av.

4 Genomförande av förhör

4.1 Barn

4.1.1 Inledande åtgärder

Efter att ha mött barnet och visat barnet tillrätta på Barnahus/förhørslokalen bör man innan förhöret startar, utbyta information i medhörningsrummet om hur det gick att hämta barnet, om och vad barnet sagt på väg till förhöret, hur barnet reagerat och vilken information det fått. Kanske har där framkommit uppgifter som gör att det finns anledning att överväga om planeringen av förhöret behöver ändras på något sätt och i så fall hur.²⁷ Det bör ske i samråd mellan förhørsledare och förundersökningsledare. Även om det är förundersökningsledaren som är ytterst ansvarig så är det viktigt att respektera och ha tillit till barnförhørsledarens kompetens att hålla barnförhöret. Om barnet ska få se medhörningsrummet eller inte får avgöras från fall till fall. Det kan inte undanhållas barnet att andra personer kommer att titta och lyssna men däremot kan det vara olämpligt att barnet får se medhörningsrummet om det är många personer som sitter där.

4.1.2 Tolk

Instruera tolken inför förhöret, se avsnitt 3.1.8.

Att ha ytterligare en person med i förhørsrummet är en komplikation. Det är viktigt att rollfördelningen är tydlig för barnet. Barnet ska instrueras noga om tolkens roll och att tolken har till uppgift att översätta allt som sägs men att "det är du och jag som ska prata med varandra."

Det saknas idag forskning om barnförhör med tolk men forskning på vuxna visar att förhöret upplevs mer positivt av intervjupersonen om tolken, förhørsledaren och intervjupersonen sitter i en triangelformation, jämfört med om tolken sitter bakom intervjupersonen.²⁸

Placera tolken i rummet så att denne är synlig i bild.

Barnet ska också på ett åldersadekvat sätt informeras om innebörden av att tolken har tystnadsplikt om vad som sägs.

---

²⁷ Se avsnitt 3.1.4 om planeringen av mottagandet.

²⁸ Houston K m.fl., 'Any Friend of Yours is a Friend of Mine': Investigating the Utilization of an Interpreter in an Investigative Interview", *Psychology, Crime & Law*, vol. 23, no. 5, s. 413-426.

4.1.3 Förhöret

4.1.3.1 *Inledningen av förhöret*

För att säkerställa att barnet ges bästa möjliga förutsättningar att lämna en fri berättelse är det viktigt att använda en forskningsbaserad förhörsmetod. Den metod som idag lärs ut på Polisens barnförhørsledarutbildning är NICHD.²⁹ Det är en av de mest använda forskningsbaserade metoderna i världen. De praktiska råd som lämnas i nu aktuellt avsnitt och i avsnitt 4.1.3.2 utgår från att förhörsmetoden NICHD används.

Det är viktigt att barnförhørsledare har utbildning i den förhörsmetod som används och att åklagare har en översiktlig kännedom om denna samt att de vidare har ett reflekterande och självkritiskt förhållningssätt.

Utgångspunkten för barnförhöret oavsett vilken forskningsbaserad metod som används är att vara öppen, lyhörd för barnet och dess berättelse och beredd att undersöka om det finns en eller flera alternativa förklaringar till skadan eller de omständigheter i övrigt som föranlett anmälan.

När förhöret inleds ska barnet få en tydlig information om vad som ska hända (ramarna). Vid förhör med yngre barn kan man till exempel säga att vi ska prata, lära känna varandra och öva på att svara på frågor sedan ska vi prata om hur du har det. Därefter tar vi en paus då du får gå ut och dricka, gå på toaletten och träffa NN (trygghetsperson eller förälder) och sedan ska vi prata lite till innan vi är klara.

Inledning ska vidare ge barnet möjlighet att ställa frågor och få känna att det har kontroll över vad som händer. Det är också en möjlighet att rätta till eventuella missförstånd eller oklarheter.

Det är dock viktigt att barnförhørsledaren är lyhörd och flexibel så att det finns en beredskap för att barnet kanske vill berätta på en gång. Att vara följsam och använda verktygen i verktygslådan (protokollet) på ett flexibelt sätt blir särskilt viktigt vid förhör med mindre barn och barn med osynliga funktionsnedsättningar.

4.1.3.2 *Kontaktfas och substantiell fas*

De flesta protokoll/metoder för barnförhör rekommenderar att förhöret ska innehålla en kontaktfas (tillitsskapande fas) där bland annat grundreglerna går igenom innan förhöret går över i den substantiella fasen (bland annat "berätta om du är osäker eller inte vet svaret på en fråga, säga till om du inte förstår och rätta mig om jag säger fel").

Oavsett ålder är det viktigt att använda ett för barnet åldersadekvat språk och låta barnet få tid på sig att berätta och besvara varje fråga. Det man eftersträvar är att barnet ska lämna en fri berättelse. Som uppföljning på barnets berättelse ska i

---

²⁹ The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol.

första hand öppna invitationer användas. Först därefter bör man övergå till att använda mer specifika frågor.

- Öppna invitationer är till exempel berätta, förklara, beskriv, berätta mer och visa.
- Specifika frågor kan till exempel vara när/var/hur/vem/vad, vad hände, hur kändes det, hur såg det ut och hur blev det sedan.
- Det är viktigt att anpassa sig till barnets tempo. Att låta barnet få vara tyst och inte direkt ställa nya frågor kan ofta leda till att barnet utvecklar vad det sagt. Barnet (och förhållsledaren) kan behöva tänka lite under tiden. Kommunicera med barnet – ”nu är jag tyst för jag behöver tänka lite” så barnet förstår varför när förhållsledaren blir tyst.
- Att upprepa de sista orden barnet sa uppmuntrar barnet att berätta mer utan att vara ledande
- Använd möjligheten att återkoppla eller upprepa – ”du sa att det hände alltid när det var sommar, berätta mer om det”.
- Upprepa sista ordet barnet säger exempelvis ”bil”, och berätta mer om det.
- Man kan också använda sig av att sätta ord på det som händer i rummet – ”jag ser att du gråter, vad är det som gör att du gråter?”
- Undvik ledande frågor så långt möjligt (se avsnitt 3.1.1)
- Använd inte suggestiva frågor och påståenden där det tas för givet att det exempelvis finns vissa detaljer som barnet inte avslöjat eller görs antaganden om ett visst händelseförlopp. Skälet till att suggestioner ska undvikas är att forskning har visat att suggestioner är det som kan ha den största negativa effekten på korrektheten i förhållspersonens berättelse.³⁰
- Undvik att ställa frågor med negationer (fråga ”såg du x? och inte ”såg du inte X?) då det är lätt att missa negationen.
- Undvik att ge alternativ: Var du hemma eller i skolan?

Om man inte kommer någon vart i förhöret kan man behöva ställa en fråga som är specifik eller ledande. När barnet besvarat den frågan är det viktigt att följa upp med öppna frågor och återgå till det fria berättandet.³¹

Ledande frågor som upprepas kan också vara suggestiva eftersom det finns en risk att barn ändrar sin version om samma fråga ställs flera gånger.³²

Om barnet inte fritt berättar om en uppgift som lämnats till exempelvis förskolan kan man ställa frågan ”Jag vet att du berättat för din förskolefröken X om hur du har det hemma. Berätta om det för mig.” Det är en kontrollerbar uppgift (som bör ha inhämtats innan förhöret) som man kan fråga barnet mot. Invitationen kan leda

---

³⁰ Cederborg m.fl., s. 54 med vidare hänvisningar.

³¹ Newlin m.fl., s. 2-12.

³² Cederborg m.fl., s. 55.

till att barnet berättar om något som hänt det men det finns också en risk att för att det endast leder till att barnet berättar om vad det berättat för sin lärare. Om barnet har en skada kan man fråga vad som hänt. "Jag ser att du har ett blåmärke på kinden, berätta om det."

Beröm, fantasier, frågor om vad barnet tror om andras känslor, tankar, motiv, moraliserande om vad som är rätt/fel ska helt undvikas liksom suggestiva frågor och påståenden. Undvik frågan "varför" i förhållande till andras agerande.

4.1.3.3 *Paus i förhöret*

Var lyhörd på om barnet inte orkar längre. Barnet kanske behöver en paus eller det kan vara aktuellt att avsluta och fortsätta med ytterligare ett förhör inom kort. Om barnet säger och visar att det vill lämna förhørsrummet kan man som förhørsledare inte säga "snart/om en liten stund, bara en fråga till" om man anar att det kommer bli flera. Var i sådana fall konkret "Jag kommer ställa två frågor till sedan blir det paus". Om man i början av förhöret har sagt att vi tar en paus när du säger till, och sedan inte tar en paus när barnet säger så, så bryter man mot de regler man satt upp för förhöret.

När så är lämpligt under förhöret bör man ta en paus. Pausen bör vara en längre paus där barnet får tillfälle att lämna förhørsrummet. Detta kan vara särskilt viktigt för de minsta barnen och barn med osynliga funktionsnedsättningar. Det är också viktigt för förhørsledaren och åklagaren att utvärdera hur förhöret har fungerat och samråda om det fortsatta förhöret. Förhørsledaren och åklagaren får möjlighet att under lugnare former gemensamt ta ställning till om man nått så långt man kunnat, i vart fall just den dagen eller med hänsyn till det aktuella barnets förutsättningar, om det ska det ställas någon särskild fråga (sluten eller ledande) eller om man ska hålla ytterligare förhör. Behöver papper och pennor plockas in för att exempelvis beskriva "svåra ord" eller annat?

Åklagaren kan genom att vara närvarande vid förhöret direkt se till att kompletterande frågor blir ställda, eventuella brister i förhöret avhjälpta eller ge förhørsledaren stöd i att avbryta ett förhör som inte leder någonstans. Endast i rena undantagsfall bör det förekomma att åklagaren avbryter förhöret och det måste då göras på ett diskret sätt så man inte skrämmer barnet eller stör koncentrationen. Ett diskret sätt att göra det kan möjligen vara att ha en lampa i förhørsrummet (diskret lampa utom barnets blickfång) som kan tändas. Att banka i väggen eller bara öppna dörren är inte acceptabla sätt att bryta in i förhöret.

4.1.3.4 *Närvaro av försvarare vid förhör*

Av naturliga skäl är det sällan en försvarare är närvarande vid det första barnförhöret. Inför det förhör som försvararen bereds möjlighet att närvara vid bör denne fått möjlighet att ta del av tidigare hållna förhör (se vidare om flera förhör i avsnitt 5.2).

Oavsett om försvararen närvarar vid förhör och vill ha vissa frågor ställda eller om försvararen i förväg meddelat frågor som denne vill ha ställda, ska dessa godkännas

av förundersökningsledaren. Frågorna bör vid behov omformuleras av förhørsledaren så att de är anpassade till barnets utvecklingsnivå och språkliga förmåga. Det ska tydligt anges vem frågorna kommit från antingen i förhöret och/eller i promemoria bifogat till utredningen.³³ Frågor som är som inte rör saken, är förvirrande eller på annat sätt otillbörliga bör i likhet med vad som gäller vid förhör med vuxna inte tillåtas³⁴. Det ligger på åklagarens ansvar att bedöma om någon av de frågor försvaret vill få ställda till barnet inte kan tillåtas.

Om förundersökningsledaren nekar försvararen att få viss fråga ställd har försvararen möjlighet att få saken prövad av domstol.³⁵

4.1.3.5 Avslutningen av förhöret

Avsluta genom att prata om ett neutralt ämne. Förhørsledare bör avslutningsvis tacka barnet för att det kom till Barnhuset (alt. annan plats förhöret ägde rum på) men däremot aldrig för vad det berättat. Om man vet att det blir ytterligare förhör bör man också nämna att man kommer att träffas igen inom kort. Det bör också ges möjlighet för barnet att ställa frågor till förhørsledaren.

4.2 Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar

Det finns ingen förhörsmetod som är utvecklad särskilt för vuxna med funktionsnedsättning. En metod som kan användas är PEACE modellen.³⁶ Oberoende av vilken förhörsmetod som används finns det dock sådant som man vid bemötandet av personer med funktionsnedsättning kan behöva ta särskild hänsyn till.

Det finns stora variationer inom respektive funktionsnedsättning men man kan i förhörssituationen särskilt tänka på följande punkter. Råden baseras på erfarenheter från förhörssituationer.³⁷

Personer med autism eller högfungerande autism

- Bemöt den som ska höras som en enskild individ med unika förutsättningar inte som en diagnos.
- Fokusera inte på att försöka ställa diagnos under förhöret.
- Tänk på att "småpratande" kan vara väldigt ansträngande.

---

³³ Beträffande dokumentation se avsnitt 6.3.

³⁴ Se 36 kap. 17 § rättegångsbalken.

³⁵ Beträffande artikel 6 i EKMR se Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Malmö, RättsPM 2012:5, Artikel 6 i Europakonventionen – Rätten till en rättvis rättegång ur ett praktiskt åklagarperspektiv samt Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, Handläggning av ärenden gällande övergrepp mot barn, avsnitt 5.9.2.

³⁶ Se exempelvis Milne, B, "Investigative Interviewing" i Brown, Jennifer M. och Cambell, Elizabeth A. (red) *The Cambridge Handbook of Forensic Psychology*, The Cambridge University Press, 2010, s. 208-214 och Granhag, P-A, m.fl. Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion, Rapport 2013:7, s 12.

³⁷ Hämtat från föreläsningmaterial för Polismyndigheten.

- Eliminera störningsmoment som kan störa uppmärksamheten, exempelvis mobiltelefoner, synintryck, ljudstörningar, stökiga rum.
- Var tydlig med att förklara hur förhöret kommer att gå till.
- Ge korta instruktioner med få ord.
- Undvik ironi, att skämta eller använda liknelser och ordspråk.
- Tänk på att leenden kan uppfattas som hånfulla.
- Förklara och sätt ord på vad du gör under förhöret.
- Undvik att ställa frågor med negationer (fråga "såg du x? och inte "såg du inte X?") då personen lätt missar negationen.
- Undvik att ge alternativ: Var du hemma eller i skolan?
- Kontrollera att personen har uppfattat instruktionerna: Att enbart svara ja betyder inte att man har förstått.
- Kontrollera vad ord och begrepp betyder för förhörspersonen.
- Personen kan ha hög verbal förmåga vad gäller återgivning av detaljer.
- Kan vara bättre på att återge ett händelseförlopp än att förstå innebörden av det.
- Kan härma andra, som vittnen kan de tendera att återge saker de hört av andra som om de vore självupplevda.
- Personer med autism lär sig lita på att auktoriteter vet bäst – viljan att vara till lags kan leda till falska erkännanden.
- Kan tro att förhørsledaren är en ny vän, eller förstår inte förhørsledarens roll.
- Kan ha svårt att förstå vilka konsekvenser som förhöret kan leda till, t.ex. om jag säger att det var jag kanske jag får gå hem sen.
- Utred uppsåtsfrågan noga.
- Autism förekommer ofta i kombination med ADHD och/eller intellektuell funktionsnedsättning.

Personer med ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) och ADD (Attention Deficit Disorder)

- Bemöt den som ska höras som en enskild individ med unika förutsättningar inte som en diagnos
- Fokusera inte på att ställa diagnos under förhöret.
- Eliminera störningsmoment som kan störa uppmärksamheten, exempelvis mobiltelefoner, synintryck, ljudstörningar, stökiga rum.
- Var tydlig med hur förhöret kommer att gå till.
- Ge korta instruktioner med få ord.
- Låt personen röra på sig, exempelvis tugga tuggummi, vicka på foten eller hålla i något om detta hjälper personen att koncentrera sig.

- Undvik att ställa frågor med negationer (fråga "såg du x? och inte "såg du inte X?) då personen lätt missar negationen.
- Tänk på att en person med ADHD kan bli lika trött av att koncentrera sig en kortare stund som en person utan ADHD blir efter att ha jobbat intensivt under en längre tid.
- Se till att ta många pauser.
- Ta reda på var personen fått sin diagnos, har han eller hon genomgått en utredning inom psykiatrin eller har personen ställt diagnos på sig själv? Många påstår sig ha ADHD utan att ha genomgått neuropsykiatrisk utredning.
- Ta reda på om personen äter någon medicin? Concerta, Ritalin, Metamina och Elvanse är godkända substanser för farmakologisk behandling av ADHD i Sverige.
- Föreligger något missbruk?
- ADHD förekommer ofta i kombination med autism och/eller intellektuell funktionsnedsättning.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning

- Var tydlig med hur förhöret kommer att gå till.
- Ge korta instruktioner med få ord.
- Undvik att fråga personen: Har du förstått? Säg hellre: Har jag varit tydlig?
- Undvik att ge alternativ: Var du hemma eller i skolan?
- Kontrollera att personen har uppfattat det du sagt: Att enbart svara ja betyder inte att man har förstått.
- Undvik att ställa frågor med negationer (fråga "såg du x? och inte "såg du inte X?) då personen lätt missar negationen.
- Kontrollera vad ord och begrepp betyder för förhörspersonen.
- Tänk på att personen kan ta på sig skulden för något för att bli någon, få vara med i ett gäng och få en kriminell identitet.
- Personen kan vara beredd att bryta regler för att få status.
- Kan ha svårt med namnteckning.
- Kan ha svårt att läsa igenom text.
- Stötta personen så att han eller hon inte tappar ansiktet i förhörssituationen p.g.a. sin funktionsnedsättning.
- En tuff, ifrågasättande attityd kan kamouflera låg självkänsla och låg begåvning.

4.2.1 Tolk

Se ovan under 4.1.3. Det kan här vara särskilt viktigt att klargöra för den hörde tolkens roll och att denne har tystnadsplikt.

5 Planering och information efter förhöret

5.1 Efter förhör med barn

Direkt efter eller i nära anslutning till förhöret bör åklagaren överväga om personella och reella tvångsmedel ska användas, lämna nya direktiv om förundersökningens bedrivande eller ta ställning till om förundersökningen ska läggas ned.³⁸

- Kan det finnas en alternativ förklaring till det barnet har berättat? Har möjliga alternativa händelseförlopp utretts/behöver utredas ytterligare?
- Hämtning till förhör av misstänkt? Vilken misstanke ska den misstänkte delges? Vid behov bör åklagaren kunna precisera den gärningsbeskrivning den misstänkte ska delges.
- Finns brottsverktyg att säkra vid husrannsakan?
- Finns bevisning i telefon eller dator att inhämta? Sociala medier?
- Finns anledning till läkarundersökning?
- Behöver fler förhör hållas med barnet? När kan de planeras in?
- Behöver andra personer höras och om vad?

Direkt efter att barnförhöret avslutats bör de deltagande professionerna komma överens om vilken information barnet kan få med sig och vem som ska lämna informationen. Ytterst är det förundersökningsledarens ansvar att besluta vilken information som kan lämnas. Informationen ska lämnas till barnet anpassad till individ och mognad.

Det är också lämpligt att efter barnförhöret besluta vem som ska informera barnet om kommande beslut i ärendet. Det är önskvärt att det finns en rutin för hur detta ska ske. Ett exempel på rutin är den blankett³⁹ som används i Jönköping. Den som utses att informera barnet om det slutliga beslutet i ärendet får ta med sig blanketten efter förhöret. När uppdraget att informera barnet sedan är slutfört fylls blanketten i och skickas tillbaka till förundersökningsledaren. Blanketten diarieförs sedan i Cåbra.

Samordning ska ske med socialtjänstens insatser för barnet och familjen för att skydda barnet från ytterligare övergrepp och påtryckningar samt för att undvika att de berörda myndigheterna hindrar eller försvårar varandras utredningar. Genom

---

³⁸ Se även "Checklista för utredning i barnärenden m.m." i Åklagarmyndighetens och Polismyndighetens "Utredning av brott mot barn, våld i nära relation och sexualbrott mot vuxna - checklistor för polis och åklagare för ett utvecklat bästa arbetsätt".

³⁹ Se bilaga 8.1 Underrättelse till barn om att förundersökningen läggs ned.

samordning ökar möjligheterna för att bedriva en framgångsrik förundersökning och att ge barnet och dess familj adekvat hjälp och stöd.

Inget barn ska skickas hem och ensamt möta föräldrarna om misstänkt finns i familjen. Socialtjänsten har en skyldighet att bedöma barnets behov av skydd.⁴⁰

Om ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld behöver stöd och hjälp med anledning av våldet ska socialnämnden erbjuda barnet insatser med utgångspunkt i dess olika behov av skydd, råd och stöd, samt vård och behandling.⁴¹ Behandlande samtal och stödsamtal exempelvis av psykoterapeutisk karaktär bör dock anstå tills de barnförhör som kan bli aktuella avslutats.

Det finns olika modeller hos socialtjänst och barnahus runt om i landet hur man arbetar med att följa upp, informera och stötta efter barnförhör. En del arbetar med en modell av hembesök efter barnförhöret, andra bjuder in till informationsmöte.⁴²

5.2 Flera förhör

Rekommendationerna om att hålla ett eller flera förhör med barn har genom åren varierat. Forskning visar dock att det inte är skadligt med flera förhör och att barn kan behöva flera förhör för att berätta vad de varit med om.⁴³ Det kan exempelvis vara att barnet har varit med om väldigt mycket vid ett fåtal gånger eller att det har varit med om saker som skett över lång tid och att det finns många tillfällen att berätta om. Man kan även behöva hålla flera förhör för att ställa kompletterande frågor i anledning av vad som framkommit i förundersökningen sedan tidigare förhör med barnet. Det är dock viktigt att förhören inte är pressande, består av upprepning av samma frågor som tidigare ställts kring exempelvis en händelse eller ett visst händelseförlopp, eller innehåller suggestiva frågor.⁴⁴

Om försvararen vill utnyttja sin rätt att få kompletterande frågor ställda till barnet blir det alltid nödvändigt att hålla fler förhör (se avsnitt 4.1.3.4).

5.3 Efter förhör med vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar

Förhørsledaren bör lämna en enkel och tydlig information om vad som kommer att hända fortsättningsvis. Var observant på att informationen kan behöva lämnas både skriftligen och muntligen. Målsäganden bör även få information om var man kan

---

⁴⁰ 11 kap. 1 a § 1 st socialtjänstlagen 2001:452 (SoL).

⁴¹ SOSFS 2014:4, s. 8 f angående 7 kap. 3 § SoL.

⁴² Se Stiftelsen Allmänna Barnhusets skrift "Efter barnförhöret – en modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel".

⁴³ Se exempelvis La Rooy m.fl. "Do we need to rethink guidance on repeated interviews?" Psychology, Public policy and law, vol. 16, no 4, s. 373-392, 2010

⁴⁴ Se Korkman m.fl.

vända sig med frågor och funderingar som uppkommer efter förhöret. Lämpligen bör det finnas både telefonnummer och en e-postadress så man kan välja om man vill ringa eller skriva.

5.4 Information till vårdnadshavare

Åklagare ska, så snart det kan ske utan men för förundersökningen, underrätta vårdnadshavarna om de utredningsåtgärder som vidtagits efter ett interimistiskt beslut om att förordna en särskild företrädare för barn. Det uppdras oftast till polisen att underrätta vårdnadshavarna om att barnförhör har ägt rum med deras barn. Inte sällan kallas vårdnadshavarna då samtidigt till förhör.

Det kan i samband med detta vara bra att ha tillgång till ett skriftligt material som kan delas ut. Se exempelvis Barnahus Stockholms informationsmaterial – Information gällande att ditt/ert barn har varit på ett förhör, bilaga 8.2.

Observera att vårdnaden om ett barn som omhändertagits enligt LVU ligger kvar hos föräldrarna såvida inte vårdnaden flyttats över till en särskild förordnad vårdnadshavare enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Informationen ska enligt bestämmelsen lämnas till vårdnadshavarna.

5.5 Information till medföljande

En trygghetsperson eller stödperson är en viktig person för målsäganden. För att denne ska vara trygg i sin roll är det viktigt att trygghetspersonen eller stödpersonen får den information som är möjlig att ge dem. Ofta rör det sig om praktiska saker i stora drag. Vad händer nu? Det kan också vara viktigt att veta vad man som exempelvis förskolepersonal ska kunna svara vårdnadshavarna om sin roll när man följt deras barn till förhör.

Även här bör man ha någon form av skriftlig information man kan hänvisa till eller dela ut.

6 Avslutning av ärendet

6.1 Barn

När ärendet avslutas, oavsett om förundersökningen läggs ned eller om åtal väcks, har barnet rätt att få information om vad som händer med ärendet. Vem som är bäst lämpad att lämna den informationen får bedömas från fall till fall.

Ett exempel på hur man kan ge barnet en individanpassad förklaring av om förundersökningen läggs ned finns i "Jönköpingsmodellen", se bilaga 8.1.

6.2 Vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar

Om ärendet har lett till åtal får det anses ligga i målsägandebiträdets uppdrag att förklara utgången av ärendet för målsäganden. När det annars i ärendet framgår att målsäganden har en funktionsnedsättning av något slag finns det anledning att fundera över hur man kan förklara nedläggningsbeslut och hur informationen kan lämnas på bästa sätt.

6.3 Dokumentation i ärenden där videoförhör hållits

En särskild dokumentation behövs i de ärenden där man hållit videoförhör med barn eller vuxen målsägande som till följd av en funktionsnedsättning eller av annat skäl inte kan förväntas att kunna medverka i en rättegång. För att man ska kunna redovisa vad som har gjorts under förundersökningen är det viktigt att polisen dokumenterar bland annat:

- vem som följde barnet/den vuxne till förhöret,
- vilken information barnet/den vuxne fick innan förhöret och vem som lämnade den,
- när och var förhöret ägde rum, samt vilka som var närvarande i förhörsrummet eller följde det från medhörningsrum,
- vad barnet/den vuxne gjorde i pausen och vem som då var med barnet/den vuxne,
- om tolk närvarat är det viktigt att det dokumenteras vilka instruktioner tolken fått och
- att försvararen dels getts möjlighet att närvara vid förhör, dels getts möjlighet att genom förhørsledaren ställa kompletterande frågor.

Dokumentationen ska finnas med i förundersökningsprotokollet.

Vad avser skyldighet att skriva ut videoförhör finns i prop. 2016/17:68 Misstänk-
tas rätt till insyn i förundersökningar, en genomgång av rättsläget för hur doku-
mentation av videoinspelade förhör ska ske.

Rikspolisstyrelsen har i samråd med Riksåklagaren meddelat allmänna råd om för-
hör som spelats in på ljud/videoband (FAP 400-1). Av den framgår det att en så-
dan upptagning av ett förhör bör upptecknas skriftligen, antingen i sammanfattning
eller i sin helhet, i den mån förhöret enligt 22 § FUK bör tas in i protokollet. Om
ett förhör bedöms vara utan betydelse för utredningen, bör det i protokollet an-
tecknas att förhöret har ägt rum och i korthet varför det inte skrivits ut. Den hörde
bör underrättas om under vilka förutsättningar förhöret kommer att redovisas
skriftligt. Frågan om hur ett förhör ska dokumenteras bör avgöras av förundersök-
ningsledaren. Vidare uttalas att ett förhör spelas in motiverar inte att en fullständig
skriftlig uppteckning av förhöret alltid måste göras. Hur förhöret ska redovisas får
avgöras efter vad som är mest lämpligt i det enskilda fallet. Det kan t.ex. vara
lämpligt med fullständiga skriftliga uppteckningar vid sådana förhör som ska spelas
upp i sin helhet vid rättegången.

I JO 1996/97 s. 75 har JO uttalat att det står bäst i överensstämmelse med de tan-
kar som bär upp reglerna om protokollföring under förundersökningsförfarandet
att förhørsutsagor som tagits upp med hjälp av ett tekniskt hjälpmedel skrivs ut i
sin helhet. Endast när det framstår som uppenbart att de uppgifter som har kom-
mit fram vid ett förhör saknar betydelse för utredningen kan man avstå från att
göra en fullständig utskrift. I sådana fall får det anses vara tillräckligt att man på
sedvanligt sätt dokumenterar att förhöret har ägt rum och kortfattat redovisar skä-
len för att inte skriva ut det.

I JO:s beslut den 28 september 2007, dnr 3322-2006, uttalade JO att det inte är
godtagbart att man regelmässigt i ärenden som inte leder till åtal låter bli att skriva
ut förhör som tagits upp på video, utan en bedömning måste göras i varje enskilt
fall av förhörsuppgifternas betydelse för utredningen.

Sammanfattningsvis är det nödvändigt att skriva ut det dialogförhör där barnet
lämnat uppgifter av betydelse. Även i det fall barnet endast säger "pappa har aldrig
slagit mig" lämnar barnet uppgifter av betydelse. Endast undantagsvis är en kort re-
dovisning av att förhöret ägt rum och varför det saknas skäl att skriva ut förhöret
tillräckligt som dokumentation.

7 Referenslista

Advokatsamfundet, "Advokatens uppdrag för svaga eller utsatta klienter", 2016. Hämtad från https://www.advokatsamfundet.se/contentassets/62aa0dbd0bb7481abcdaab2c157210d0/promemoria_advokatens_uppdrag_for_svaga_eller_utsatta_klienter_2016.pdf den 26 juni 2018.

Cederborg, Ann-Christin (red), Hellner Gumpert, Clara och Larsson Abbad, Gunvor, Att intervjua barn med intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder, Studentlitteratur, 2009.

Granhag, Per-Anders, Strömwall, Leif A. och Montecinos Cancino, Sebastian, Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion, "Polisens förhör med misstänkta – Svensk utbildning i internationell belysning", Rapport 2013:7.

Hershkowitz, I., & Terner, A. The effects of repeated interviewing on children's forensic statements of sexual abuse. *Applied Cognitive Psychology* 21, 2006 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/acp.1319>

Houston, Kate A., Russano, Melissa B. och Ricks, Elijah P. "Any Friend of Yours is a Friend of Mine': Investigating the Utilization of an Interpreter in an Investigative Interview", *Psychology, Crime & Law*, vol. 23, no. 5, s. 413-426.

Keselman, Olga, Cederborg, Ann-Christin, Lamb, Michael E. och Dahlström, Örjan "Asylum-seeking minors in interpreter-mediated interviews: what do they say and what happens to their responses?" *Child & Family Social Work*, vol. 15, no. 3, augusti 2010, s. 325-334.

Korkman, Julia, Pakkanen, Tom och Laajasalo, Taina "Child Forensic Interviewing in Finland: Investigating Suspected Child Abuse at the Forensic Psychology Unit for Children and Adolescents", i Johansson, Susanna, Stefansen, Kari, Bakketeig, Elisiv och Kaldal, Anna (red.) *Collaborating against child abuse – Exploring the Nordic Barnahus Model*, s. 145-164, Palgrave Macmillan, 2017.

Langballe, Åse och Davik, Tone, "Sequential interviews with Preschool Children in Norwegian Barnahus" i Johansson, Susanna, Stefansen, Kari, Bakketeig, Elisiv och Kaldal, Anna (red.) *Collaborating against child abuse – Exploring the Nordic Barnahus Model*, s. 165-186, Palgrave Macmillan, 2017.

La Rooy, David, Lamb, Michael E., Katz, Carmit och Malloy Lindsay C. "Do we need to rethink guidance on repeated interviews?" *Psychology, Public policy and law*, vol. 16, no 4, s. 373-392, 2010

Larsson A m.fl. "Children's recall and the cognitive interview: Do the positive effects hold over time?" *Applied Cognitive Psychology* 17 s. 203-214.

Milne, Becky och Powell, Martine, "Investigative Interviewing" i Brown, Jennifer M. och Cambell, Elizabeth A. (red) *The Cambridge Handbook of Forensic Psychology*, The Cambridge University Press, 2010, s. 208-214.

Newlin, Chris, Cordisco Steele, Linda, Chamberlin, Andra, Anderson, Jennifer, Kenniston, Julie, Russell, Amy, Stewart Heather och Vaughan-Eden, Viola, "Child Forensic Interviewing: Best practices" *Juvenile Justice Bullentin*, s. 2-12, September 2015.

Nilsen, Anne Brigitta, "Interpreted communication with children in Public-Sector Services", *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, vol. 7, no. 3, 2015, s. 121-129.

Pipe, Margaret-Ellen och Salmon, Karen, "Dolls, drawing, body diagrams, and other props: Role of props" i Kuehnle, Kathryn & Connell, Mary. (red.) *The evaluation of child sexual abuse allegations. A comprehensive guide to assessment and testimony*, John Wiley & Sons. New Jersey, Hoboken, 2009.

Poole, Debra Ann och Bruck, Maggie, "Divining testimony? The impact of interviewing props on children's reports of touching", *Development Review* 32, s.165-180, 2012.

Prop. 1998/99:133 Särskild företrädare för barn.

Rikspolisstyrelsen, Delredovisning av regeringsuppdrag att ta fram gemensamma nationella riktlinjer för samverkan kring barn som misstänks vara utsatt för brott, Ju2008/8573/KRIM och Ju2008/2176/KRIM, POA 428-6530/08. 2009. Hämtad från http://barnahuslinkoping.se/wp-content/uploads/2014/11/Nationella_riktlinjer_samt_kriterier.pdf den 26 juni 2018.

Roos af Hjelmsäter, E. "Children's memory reports: The effect of co-witness influence Doctoral dissertation", Department of Psychology, University of Gothenburg, 2010.

Socialstyrelsen, Utreda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19644/2015-1-9.pdf> den 26 juni 2018.

SOSFS 2014:4, Våld i nära relationer, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Hämtad från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19441/2014-5-7.pdf> den 26 juni 2018.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset, "Efter barnförhöret – en modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel", 2017. Hämtad från <http://www.allmannabarnhuset.se/temaomraden/projekt/efter-barnforhoret/> den 26 juni 2018.

The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol: Intervjuguide, hämtad från <http://nichdprotocol.com/Stockholm.pdf>, den 26 juni 2018.

Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten, Utredning av brott mot barn, våld i nära relation och sexualbrott mot vuxna - checklistor för polis och åklagare för ett utvecklat bästa arbetssätt, mars 2017.

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, Handläggning av ärenden gällande övergrepp mot barn, mars 2012, senast uppdaterad februari 2016.

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, tillsynsrapport 2016:2, Kvalitet i barnförhör – kartläggning av tillgången på barnförhørsledare och organisationen kring barnförhör samt granskning av barnförhör i överprövningsärenden. 2016.

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Malmö, RättsPM 2012:5, Artikel 6 i Europakonventionen – Rätten till en rättvis rättegång ur ett praktiskt åklagarperspektiv. 2012.

Åklagarmyndigheten, ÅM2107-1391, Projektplan Förhör med barn och vuxna med intellektuella och vissa neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. 2017.

8 Bilagor

8.1 Underrättelse till barn om att förundersökningen läggs ned (åklagarens blankett)

Målnummer _____

Barnet har blivit hört av polis den _____

Om förundersökningen läggs ned ska beslutsmotiveringen i Cåbra vara lätt att förstå.

I samband med barnförhör har de då närvarande kommit överens om nedanstående.

Underrättelse till barnet:

- Ska ske muntligt (bör eftersträvas med undantag för de minsta barnen)
- Ska ske skriftligt
- Ska INTE ske pga barnets ålder, funktionsnedsättning eller annat

Underrättelse till barnet genomförs av:

- Särskild företrädare
- Målsägandebiträde
- Polis
- Åklagare
- Socialsekreterare
- Annan

Underrättelse ska av åklagaren skickas till:

- Barnets målsägandebiträde
- Barnets särskilda företrädare
- Barnets vårdnadshavare som inte är misstänkt
- Tingsrätten (Om särskild företrädare eller målsägandebiträde förordnats. Om någon misstanke kvarstår ska detta noggrant anges så att inte entledigande sker för tidigt)
- Socialförvaltningen (Barnets personnummer ska anges)
- Annan

När underrättelse till barnet genomförts ska Åklagarkammaren informeras via enkelt mail som ska diarieföras. Mailadress registrator-ak.xstad@aklagare.se

- Om någon överenskommelse enligt ovan inte gjorts får ansvarig åklagare komma överens med den som ska genomföra underrättelsen om hur detta ska gå till.
- Om barnet inte förhörts av polis får ansvarig åklagare själv avgöra om och i så fall hur barnet ska underrättas. Vid behov kan samråd ske med polis.

8.2 Information gällande att ditt/ert barn har varit på ett förhör

Alla som arbetar med barn och ungdomar och får vetskap eller misstänker att barn far illa har en anmälningsskyldighet till socialnämnden/socialtjänsten i den kommun som barnet är folkbokförd i. Anmälningsskyldigheten regleras i 14 kap.

1 § socialtjänstlagen (2001:453), som lyder: *"Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvård och socialtjänsten är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till barns skydd."*

I de fall personal som omfattas av bestämmelsen i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i anmälan uppger att man misstänker att barnet har varit utsatt för brott av en förälder eller annan närstående har socialtjänsten rätt att avvakta med att underrätta föräldrarna om att anmälan upprättats. Socialtjänsten ska ha möjlighet att göra en skyddsbedömning gällande barnets situation innan föräldrar/vårdnadshavare underrättas.

När socialtjänsten får in en anmälan, där ett barn misstänks vara utsatt för brott av förälder eller annan närstående, samråder socialtjänsten med polismyndigheten. Om en polisanmälan görs inleds en förundersökning och under denna utredning råder det så kallad förundersökningssekretess. Sekretessen hindrar socialtjänsten från att lämna uppgift till barnets familj om anmälan innan polisen har kunnat genomföra ett förhör med barnet.

När exempelvis en vårdnadshavare eller annan person som vårdnadshavaren är släkt med eller bor tillsammans med, misstänks för brott mot ett barn kan tingsrätten, på ansökan av åklagaren, enligt *lag (1999:997) om särskild företrädare för barn*, besluta att en särskild företrädare (oftast en jurist) ska utses för att säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses.

Den särskilda företrädaren ska ta tillvara barnets rätt under förundersökningen och en eventuell efterföljande rättegång. Exempel på detta är att den särskilda företrädaren ska ta ställning om och hur barnet ska förhöras av polis eller undersökas av läkare för att dokumentera eventuella skador. Den särskilda företrädaren närvarar alltid vid förhör med barnet.

Det första förhöret med barnet hålls oftast utan att någon av vårdnadshavarna får veta detta i förväg. Detta görs för att barnet inte ska påverkas av

vårdnadshavarna att berätta på ett visst sätt men även för att vårdnadshavarna i efterhand inte ska kunna bli beskyllda för att ha påverkat barnet att berätta på ett visst sätt under förhöret.

Förhör har idag.....hållits med ditt/ert barn.....
på.....

Alla direktiv/beslut om åtgärder i förundersökningen fattas av åklagare, som är förundersökningsledare.

Personal på förskolan/skolan har blivit ombedda att följa med som ett stöd för Ditt/Ert barn. Personalen sitter inte med och lyssnar på förhöret, utan sitter i ett väntrum utanför. De får ingen information om ärendet på grund av den sekretess som råder. Personalen från förskolan/skolan har inte fattat några beslut i ärendet och kan därmed inte svara på några frågor om förundersökningen eller socialtjänstutredningen.

En särskild företrädare är utsedd att företräda Ditt/Ert barn under hela brottutredningen. Om Ditt/Ert barn har några frågor kring hur den rättsliga processen, går det bra att kontakta den särskilda företrädaren. Den särskilda företrädaren har även till uppgift att återkoppla på lämpligt sätt till Ditt/Ert barn vid avslutad brottutredning.

Har Ni några frågor, kontakta i första hand utredaren eller någon av de andra nedan:

Utredande polis:.....Telefon:.....

Utredare socialtjänsten:.....Telefon:.....

Särskilda företrädare:..... Telefon:.....

Åklagare:.....Telefon:.....

Samordnare Socialtjänsten:.....Telefon:.....

Med vänlig hälsning

Lasse

Samordnare Polisen